

List opatření

Název opatření:	Obnova přirozených koryt vodních toků	ID	CZE212001
Vliv:		Typ LO	C
Typ opatření:	Eliminace negativních vlivů technických úprav vodních toků	DP	

Popis současného stavu

V naší krajině byly v minulosti soustavně prováděny technické úpravy koryt vodních toků. Dělo se tak v zájmu získávání zemědělských ploch, kvůli důlní činnosti, rozšiřování zastavitelných ploch a jejich povodňové ochraně, případně pro energetické využití nebo pro splavnění vodních toků. Původní přírodní koryta s vysokou variabilitou trasy i hloubek byla při úpravách nahrazována většinou koryty napřimenými, lichoběžníkového tvaru s podstatně kratší trasou a větší kapacitou. Celkovým zkrácením trasy koryta došlo ke zvýšení spádu, který byl zmírněn příčnými stupni různé výšky, případně jezy, které zároveň umožňovaly odběry vody z toku k různým účelům i energetické využití spádu. Tyto příčné objekty jsou však migrační bariérou zejména pro ryby. Takto upravené vodní toky způsobují:

- soustředování a zrychlování zejména povodňových odtoků z krajiny, omezování rozlivů povodní v nezastavěných nivách,
- nadbytečné odvodňování krajiny, které se může negativně projevovat v dobách sucha,
- ztráta prostorového rozsahu koryt vodních toků a ztráta jejich členitosti, což se v důsledku projevuje ztrátou ekologických a krajinných funkcí vodních toků,
- zhoršení samočistící schopnosti vodních toků,
- migrační neprostupnost pro ryby i další živočichy vázané na vodní biotopy.

V návaznosti na Rámcovou směrnici o vodní politice stanovuje § 23a vodního zákona cíle ochrany vod jako složky životního prostředí ve smyslu zajištění ochrany, zlepšení stavu a obnovy všech vodních útvarů. Dle § 47 odst. 2 písm. f) a h) vodního zákona je povinností správy vodních toků oznamovat příslušnému vodoprávnímu úřadu závažné závady, které zjistí ve vodním toku a jeho korytě, způsobené přírodními nebo jinými vlivy; současně navrhopat opatření k nápravě, obnovovat přirozená koryta vodních toků, zejména ve zvlášť chráněných územích a v územních systémech ekologické stability a dále navrhopat opatření k nápravě zásahů způsobených lidskou činností vedoucí k obnovení přirozených koryt vodních toků.

Jedním z typů nápravných opatření jsou revitalizace vodních toků. Revitalizace jsou ve smyslu vodního zákona vodohospodářské úpravy koryt vodního toku a přilehlých niv směřující k obnově ekostabilizačních funkcí těchto ekosystémů a ke zlepšení ekologického stavu vodních toků. Dosavadní zkušenosti ukazují, že revitalizace vodních toků přináší žádoucí zlepšení stavu vodních toků a niv, mohou se však reálně dotknout nanejvýš několika desítek kilometrů koryt ročně, což je, vzhledem k mnoha tisícům kilometrů nevhodně upravených koryt, jen velmi malá část. Důvodem je finanční náročnost revitalizací a obtíže organizačního a pozemkového charakteru.

Vhodným přístupem, který je potřeba uplatňovat spolu se zmíněnými revitalizacemi, je ponechání či podpora samovolného vývoje koryt vodních toků, tzv. renaturace, které mohou přinést plošně významnější pozitivní výsledky. V technicky upravených korytech potoků a řek probíhají zpravidla samovolné přírodní procesy zapříčiňující rozpad opevnění, vymílání, zanášení a zarůstání. Vliv technických úprav se takto pozvolna v čase stírá s minimem negativních dopadů na stávající ekosystémy. Samovolné procesy rozpadu technicky upravených koryt vodních toků a vodních děl (včetně např. migračních překážek – jezů, stupňů či prahů, které ztratily svůj účel) mohou ve významném rozsahu zlepšit ekologický a hydromorfologický stav i migrační prostupnost vodních toků.

Samovolná obnova přirozeného koryta vodního toku je žádoucí zejména v úsecích ve volné krajině, kde je vhodné tyto přirozené procesy podporovat např. rozhodnutím vodoprávního úřadu o zrušení / odstranění nepotřebného vodního díla (§ 15 odst. 1, 6 a 10 vodního zákona). Renaturační procesy v korytech je také vhodné iniciovat např. využitím morfologického potenciálu povodňových změn, rozvolňováním koryt střídavými výsadbami dřevin (podél technicky upraveného koryta, resp. přímo v něm, dobře použitelné zejména na neopevněných melioračních kanálech), vkládáním stěrkových záhozů, kamenů, dřevní hmoty k ochraně určitých pasáží břehů před vymíláním vodou nebo naopak k

usměrnění proudění tak, aby modifikovalo tvary technicky upraveného koryta vymíláním.

Úseky nevyhovujících technických úprav koryt, vyžadující zlepšení ekologického stavu, je třeba rozdělit na ty, které budou vyžadovat radikálnější řešení v podobě revitalizace, a na ty, u nichž postačí využívat a doplňkovými opatřeními podporovat samovolnou renaturaci.

Návrh opatření

- 1) Zpracování metodických postupů pro překonávání obtíží (především problematiky pozemků, organizace a následné péče) při realizaci revitalizací a renaturací vodních toků a niv
- 2) Zpracování metodických postupů pro vytipování úseků vodních toků a niv vhodných k samovolné nebo iniciované renaturaci.
- 3) Pilotní projekt renaturace vodního toku v každém dílčím povodí zahrnující:
 1. vytipování vhodného úseku upraveného koryta vodního toku,
 2. rozhodnutí o odstranění / zrušení vodního díla,
 3. provedení vhodných manažerských a iniciačních opatření podporujících přirozený vývoj vodního toku (koryta, břehových porostů).

Časový harmonogram a předpokládané náklady na realizace opatření

Zpracování metodických postupů se předpokládá do poloviny roku 2016.

V návaznosti na metodické postupy se budou od 2. poloviny roku 2016 uskutečňovat pilotní projekty.

Předpokládané souhrnné náklady pilotních projektů činí 9 mil. Kč (pro 9 dílčích povodí, s výjimkou ostatních přítoků Dunaje, s průměrným nákladem 1 mil. Kč/dílčí projekt pro min. 1 km vodního toku). Financování projektů bude probíhat v rámci Operačního programu Životní prostředí 2014 – 2020, případně Národního programu Životní prostředí (výkupy pozemků).

Nositel opatření: MŽP ve spolupráci s MZe (a správci toků).

Způsob zajištění: zajištění zpracování metodických postupů.